

Sygn. akt I.C. 671/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 grudnia 2013 r.

Sąd Okręgowy w Łomży Wydział I Cywilny

w składzie :

Przewodniczący : Andrzej Kordowski

Protokolant : Beata Jagielska

po rozpoznaniu w dniu 30 grudnia 2013 r. w Łomży

na rozprawie

sprawy z powództwa Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego w Z.

przeciwko H. P.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

I. uznaje za bezskuteczną w stosunku do Skarbu Państwa – Naczelnika Urzędu Skarbowego w Z. umowę darowizny zawartą przed Notariuszem A. B. w dniu 20 stycznia 2012 r. Repertorium A nr (...) pomiędzy M. P. i H. P. prawa własności lokalu mieszkalnego nr (...) w budynku nr (...) przy ul. (...) w Z. oraz udziału wynoszącego (...) części : w prawie własności części wspólnej domu i innych urządzeń, które nie służą do wyłącznego użytku poszczególnych lokali oraz udziału wynoszącego (...) części w działkach gruntu nr: (...), (...), (...), (...), (...), (...) dla których Sąd Rejonowy w Zambrowie prowadzi księgi wieczyste Kw nr (...);

II. nakazuje pobrać od pozwanej H. P. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Łomży kwotę 5.416 złotych tytułem nieuiszczonej opłaty od pozwu.

Sygn. akt I C 671/13

UZASADNIENIE

Skarb Państwa reprezentowany przez Naczelnika Urzędu Skarbowego w Z. wniósł pozew przeciwko H. P. o uznanie za bezskuteczną w stosunku do powoda czynności prawnej polegającej na darowaniu przez dłużnika M. P. matce H. P. prawa własności lokalu mieszkalnego nr (...), położonego w budynku nr (...) przy ul. (...) w Z. oraz udziałów w prawie własności części wspólnych domu i innych urządzeń, które nie służą do wyłącznego użytku właścicieli poszczególnych lokali oraz w działkach gruntu, dla których Sąd Rejonowy w Zambrowie prowadzi księgi wieczyste Kw nr (...) i LM1 (...), dokonanej aktem notarialnym Repertorium A numer (...) w dniu 20 stycznia 2012 r. w Kancelarii Notarialnej przy ul. (...) w Z., z uwagi na to, że nastąpiła ona w celu pokrzywdzenia wierzyciela. Zażądał także zasądzenia od pozwanej na rzecz powoda kosztów procesów według norm przepisanych. W uzasadnieniu pozwu podał, że M. P. w latach 2010-2012 prowadził działalność gospodarczą i pomimo ciążących na nim obowiązków, nie regulował na bieżąco należności podatkowych, czym doprowadził do powstania licznych zaległości podatkowych, na ogólną kwotę 108.332,80 zł (bez ustawowych odsetek). Reprezentujący powoda Naczelnik Urzędu Skarbowego w Z. uzyskał tytuły wykonawcze wystawione przeciwko dłużnikowi M. P., na podstawie których dochodzi od ww. należności z tytułu zaległości w podatku od towarów i usług oraz podatku dochodowego od osób fizycznych. Na podstawie tych tytułów wszczęto bezskuteczne postępowanie egzekucyjne przeciwko dłużnikowi poprzez zajęcie jego rachunków bankowych, na których dłużnik nie miał środków. M. P. w dniu 19 września 2012 r. przed Sądem Rejonowym w Zambrowie w trybie

art. 913 kpc złożył wykaz majątku, z którego wynika, że nie posiada faktycznie żadnego majątku mogącego zaspokoić wierzytelności powoda. Dłużnik zataił informację o nieodpłatnym przekazaniu prawa do ww. nieruchomości. Nadto, M. P. w dniu 1 sierpnia 2013 r. w „Oświadczeniu o stanie majątkowym” złożonym do Urzędu Skarbowego w Z. wykazał brak jakiegokolwiek majątku oraz ponownie zataił informację o darowaniu mieszkania swojej matce.

Kwestionowaną czynność prawną M. P. dokonał mając świadomość istnienia niezapłaconych zobowiązań podatkowych, w obawie przed mogącą nastąpić egzekucją. W ocenie powoda podjął on świadomie czynności prawne skutkujące wyzbyciem się majątku, stając się niewypłacalnym, a więc działał w celu pokrzywdzenia wierzyciela. Przeniesienie własności nastąpiło na rzecz matki dłużnika, a więc osoby będącej w bliskim z nim stosunku, co pozwala przyjąć, iż pozwana wiedziała, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela tym bardziej, iż była to umowa darowizny (k.2-3).

Pozwana we wniesionej w sprawie odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów procesu według norm przepisanych. W treści podniosła, że jako nabywca prawa własności przedmiotowego lokalu mieszkalnego nie jest dłużniczką główną powoda i w stosunku do niej nie został wystawiony żaden tytuł wykonawczy. Nadto, w dacie dokonania czynności nie posiadała wiedzy na temat sytuacji majątkowej ani finansowej M. P.. Poza tym czynność ta nie była czynnością nieodpłatną, gdyż mieszkanie nabyte zostało za środki pochodzące z kredytu bankowego Banku (...) za kwotę 134 074, 11 zł. Poza tym powód nie wykazał przesłanek z art. 527 § 1 i 3 kodeksu cywilnego, pozwana nie pozostawała w bliskich stosunkach z dłużnikiem powoda i była w dobrej wierze, tj. nie miała wiedzy na temat długów M. P.. Podniosła też, że dłużnik powoda na skutek transakcji z pozwaną nie stał się niewypłacalny lub niewypłacalny w wyższym stopniu, gdyż zaskarżona czynność nie wiązała się z przekazaniem środków pieniężnych przez pozwaną dla dłużnika powoda, ale z przejęciem jego długu w banku (...) S.A. .

Sąd Okręgowy w Łomży ustalil w sprawie następujący stan faktyczny:

M. P. w latach 2010-2012 prowadził działalność gospodarczą pod nazwą Usługi (...) na podstawie wpisu pod numerem (...) w ewidencji działalności gospodarczej prowadzonej przez Wójta Gminy Z.. Pomimo ciążyących na nim obowiązków, nie regulował na bieżąco należności podatkowych, czym doprowadził do powstania licznych zaległości podatkowych, na ogólną kwotę 108.332,80 zł (bez ustawowych odsetek). Naczelnik Urzędu Skarbowego w Z. uzyskał tytuły wykonawcze wystawione przeciwko dłużnikowi M. P., na podstawie których dochodzi od niego należności z tytułu zaległości w podatku od towarów i usług oraz podatku dochodowego od osób fizycznych. Na podstawie tych tytułów wszczęto postępowanie egzekucyjne przeciwko dłużnikowi poprzez zajęcie jego rachunków bankowych. Postępowanie egzekucyjne okazało się bezskuteczne z uwagi na brak środków na rachunkach bankowych.

M. P. w dniu 19 września 2012 r. przed Sądem Rejonowym w Zambrowie w trybie art. 913 k.p.c. złożył wykaz majątku, z którego wynika, że nie posiada faktycznie żadnego majątku mogącego zaspokoić wierzytelności powoda.

W dniu 20 stycznia 2012 r. M. P. umową darowizny sporządzoną w formie aktu notarialnego (Repertorium A (...), kancelaria notarialna A. B. przy ulicy (...) w Z.) przzeniósł prawo własności lokalu mieszkalnego nr (...), położonego w budynku nr (...) przy ul. (...) w Z. oraz udziału wynoszącego (...) części: w prawie własności części wspólnych domu i innych urządzeń, które nie służą do wyłącznego użytku właścicieli poszczególnych lokali oraz udziału wynoszącego (...) części w działkach gruntu nr: (...), (...), (...), (...), (...) i (...), na rzecz swojej matki H. P.. Dział III prowadzonej dla tego lokalu księgi wieczystej Kw nr (...) w chwili dokonania czynności prawnej wolny był od wpisów, zaś w dziale IV wpisana była hipoteka do kwoty 231.700,00 zł na rzecz banku: (...) Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. Oddział I w B.. Natomiast działki III i IV, prowadzonej dla nieruchomości w postaci ww. działek gruntu, księgi wieczystej Kw nr (...) były wolne od wpisów. H. P. oświadczyła, że darowiznę tę przyjmuje, a także iż przejmuje do spłaty zabezpieczony w księdze wieczystej kredyt.

M. P. w dniu 1 sierpnia 2013 r. w oświadczeniu o stanie majątkowym złożonym do Urzędu Skarbowego w Z. wykazał brak jakiegokolwiek majątku.

Powyższy stan faktyczny Sąd Okręgowy w Łomży ustalił na podstawie następujących dowodów: zaświadczenia o wpisie do ewidencji działalności gospodarczej (k.4), wniosku o wpisie do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (k.5-6), listy zaległości wraz z odsetkami (k.7-9), pisma Banku (...) S.A. z dnia 9 lutego 2012 r. (k.10), pisma Banku Spółdzielczego z dnia 16 kwietnia 2012 r. (k.11), pisma Banku (...) S.A. z dnia 10 lipca 2012 r. (k.12), wykazu majątku z dnia 19 września 2012 r. (k.14-15), oświadczenia o stanie majątkowym z dnia 1 sierpnia 2013 r. (k.16-18), aktu notarialnego Repertorium A (...) (k.19-20), zaświadczenia z Banku (...) S.A. (k.26).

Sąd Okręgowy w Łomży zważył co następuje:

Zgodnie z art. 527 § 1 k.c., gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. Czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli skutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności (§ 2). Jeżeli skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli (§3).

Zwrócić trzeba uwagę, że sam fakt zaciągnięcia zobowiązania nie ogranicza dłużnika w rozporządzeniu poszczególnymi składnikami majątku, czy zaciąganiu nowych zobowiązań. Dlatego w majątku dłużnika pomiędzy powstaniem zobowiązania a jego realizacją mogą powstać zmiany niekorzystne dla wierzyciela. Przewidziana w art. 527 k.c. instytucja skargi pauliańskiej ma zastosowanie, gdy zmiany w majątku dłużnika są wynikiem jego świadomego działania na niekorzyść wierzycieli. Przesłankami skargi pauliańskiej zgodnie z art. 527 k.c. są: 1) dokonanie przez dłużnika z osobą trzecią czynności prawnej, na skutek której osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową oraz doszło do pokrzywdzenia wierzycieli, 2) działanie dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, 3) wiedza lub możliwość (przy zachowaniu należytej staranności) dowiedzenia się o tym przez osobę trzecią. Wskazane powyżej przesłanki spełnione być muszą łącznie. Ciężar ich udowodnienia, zgodnie z art. 6 k.c., spoczywa na wierzycielu.

Jak wskazano wyżej - dłużnik jest niewypłacalny, gdy cały jego majątek nie wystarcza na pokrycie długów. Niewypłacalność musi mieć charakter rzeczywisty – nie wystarczy sama możliwość wystąpienia niewypłacalności w przyszłości. O stanie niewypłacalności można także powiedzieć, że jest to taki stan majątkowy dłużnika, w którym egzekucja prowadzona zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego nie może przynieść zaspokojenia wierzyciela. Sam fakt dokonania przez dłużnika określonej czynności prawnej nie narusza żadnych praw wierzyciela, jeżeli może on zaspokoić swą wierzytelność z innego majątku dłużnika (wyrok SA w Lublinie z dnia 20 listopada 1996 r., I ACr 306/96, M. Praw. 2000, nr 2, s. 115, M. Praw. 2007, nr 11, s. 623). Niewypłacalność może być skutkiem czynności dłużnika o charakterze nieodpłatnym, ale również odpłatnym. W tym ostatnim wypadku do niewypłacalności może dojść, gdy świadczenie, które otrzyma dłużnik ma mniejszą wartość niż to, do którego się zobowiązał lub gdy otrzymane przez dłużnika świadczenie jest nieosiągalne dla wierzyciela. Dla stwierdzenia niewypłacalności dłużnika nie jest konieczne wszczęcie postępowania egzekucyjnego i wykazanie jego nieskuteczności. Wierzyciel może wykazywać niewypłacalność dłużnika za pomocą wszelkich dowodów, a nie tylko poprzez przeprowadzenie nieskutecznej egzekucji (wyrok SA w Warszawie z dnia 6 grudnia 1996 r., I ACr 853/96, Apel.-W-wa 1997, nr 3, s. 23). Niewypłacalność może zostać wykazana wykazem majątku złożonym przez dłużnika w postępowaniu o wyjawienie majątku (art. 913-920 k.p.c.), dowodami stwierdzającymi, iż dłużnik zaprzestał spłacania długów, dokumentami finansowymi dłużnika, zeznaniami świadków, postanowieniem komornika o umorzeniu egzekucji.

Do przyjęcia świadomości dłużnika pokrzywdzenia wierzycieli, o której mowa w art. 527 § 1 k.c. wystarczy, by dłużnik takie pokrzywdzenie przewidywał w granicach ewentualności (wyrok SA w Gdańsku z dnia 10 stycznia 1995 r., I ACr 1014/94, OSA 1995, z. 2, poz. 6). Jednakże, ustawodawca w przepisie art. 527 § 3 k.c. ustanowił domniemanie, działające na korzyść wierzyciela występującego ze skargą pauliańską - jeśli wykaże on, że czynność prawna dokonana przez dłużnika przyniosła korzyść majątkową osobie pozostającej w bliskim z nim stosunku,

domniemywa się, iż osoba ta wiedziała o świadomym pokrzywdzeniu wierzyciela przez dłużnika. Wierzyciel w takiej sytuacji musi udowodnić podstawę domniemania w postaci istnienia bliskiego stosunku pomiędzy dłużnikiem a osobą trzecią w chwili dokonywania czynności prawnej. Osoba trzecia może obalić to domniemanie przez udowodnienie, że mimo stosunku bliskości z dłużnikiem nie wiedziała o świadomości dłużnika pokrzywdzenia wierzycieli i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się o tym dowiedzieć.

Zaskarżona może być tylko taka czynność prawna dłużnika z osobą trzecią, na skutek której osoba trzecia osiągnęła korzyść majątkową - dzięki działaniom dłużnika powiększyła swój majątek lub też go nie umniejszyła wskutek zwolnienia z zobowiązania, a przysporzenie majątku osoby trzeciej stanowi niejako odbicie umniejszenia majątku dłużnika.

Jeśli sąd stwierdzi wystąpienie wszystkich przesłanek z art. 527 k.c., wówczas dochodzi do uznania czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli za bezskuteczną w stosunku do wierzyciela, który czynność zaskarżył (por. np. wyrok SN z dnia 28 listopada 1995 r., I CRN 218/95, LEX nr 24933).

Odnosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy stwierdzić trzeba, że w sprawie zostały spełnione przewidziane w art. 527 §1 k.c. przesłanki uznania przedmiotowej czynności prawnej za bezskuteczną. Powód, pokrzywdzony wierzyciel, sprostował ciężącemu na nim obowiązkowi udowodnienia ich zaistnienia. Pozwana natomiast nie przedstawiła w sprawie, oprócz zawartych w odpowiedzi na pozew twierdzeń, żadnych dowodów, które mogłyby podważyć prawdziwość stanowiska strony powodowej.

W sprawie bezspornym był fakt dokonania czynności darowizny pomiędzy pozwaną a dłużnikiem powoda M. P., który – jak ustalono w sprawie – działał z zamiarem pokrzywdzenia wierzyciela. W dniu sporządzenia umowy miał bowiem świadomość ciężących na nim z racji prowadzonej działalności gospodarczej nieuregulowanych zobowiązań podatkowych, gdyż zostały mu doręczone tytuły wykonawcze opiewające na zaległe płatności podatkowe. Widział, że jest dłużnikiem powoda i znał swoją sytuację majątkową, która nie pozwalała mu na uiszczenie kwot zaległych podatków. W dniu 19.09.2012 r., a zatem już pod dokonaniu kwestionowanej czynności prawnej, w złożonym na podstawie art. 913 k.p.c. wykazie majątku M. P. stwierdził, że nie posiada żadnego majątku, jest na utrzymaniu matki (pозwanej), z którą razem mieszka, a prowadzona przez niego działalność gospodarcza nie przynosi dochodów. Podobnie, w oświadczeniu majątkowym z dnia 01.08.2013 r. oświadczył, że nie posiada żadnego majątku ruchomego, nieruchomości, praw majątkowych, środków pieniężnych, papierów wartościowych ani wierzytelności. Bez wątpienia zatem, darowana pozwanej w dniu 20.01.2012 r. ww. nieruchomość była jedynym wartościowym składnikiem majątku dłużnika – jego wyzbycie się na rzecz pozwanej w sytuacji istnienia po jego stronie zaległości podatkowych nosi znamiona działania z pokrzywdzeniem wierzycieli.

Nabywająca przedmiotowy lokal pozwana na skutek tej czynności uzyskała korzyść majątkową oraz doszło do pokrzywdzenia wierzyciela (powoda). Z samych elementów przedmiotowo istotnych umowy darowizny wynika założenie o korzyściach majątkowych dla osoby obdarowanej – jest to bowiem umowa pod tytułem darmym, to znaczny świadczeniu darczyńcy nie odpowiada ekwiwalentne świadczenie obdarowanego. W przedmiotowej umowie co prawda w jej §2 strony postanowiły, że obdarowana H. P. „przejmuje do spłaty kredyt zabezpieczony w księdze wieczystej” darowanej nieruchomości, jednakże takie postanowienie umowne nie może mieć znaczenia dla kwestii istnienia przesłanek z art. 527 k.c., konkretnie – pozyskania przez pozwaną na skutek zawarcia przedmiotowej czynności korzyści majątkowej. Na skutek tego „przejęcia” w sprawie niniejszej nie doszło do zmiany osoby dłużnika zgodnie art. 519 k.c. Osoba trzecia może wstąpić na miejsce dłużnika, który zostaje z długu zwolniony (przejęcie długu) przez umowę między wierzycielem a osobą trzecią za zgodą dłużnika lub przez umowę między dłużnikiem a osobą trzecią za zgodą wierzyciela. Wskazane postanowienie umowne jest nieskuteczne wobec będącego wierzycielem banku, który nie wyraził zgody na przejęcie kredytu przez pozwaną. Dlatego postanowienia umowy notarialnej w tym zakresie wiążą jedynie pozwaną i dłużnika M. P. – jest to rodzaj umowy, mocą której pozwana zobowiązała się, że bank, gdzie kredyt został zaciągnięty, nie będzie domagał się od dłużnika spłaty długu. Dłużnika natomiast może domagać się od pozwanej spłaty kredytu na tej podstawie, że pozwana się do tego zobowiązała. Wobec banku, gdzie kredyt ten został zaciągnięty, dłużnikiem jest ciągle M. P. i to od niego bank ten egzekwuje raty niespłaconego zobowiązania

(k.26, pismo z Bank (...) S.A. opiewające na nazwisko M. P.). Wobec powyższego, stwierdzić trzeba, że na skutek przedmiotowej czynności prawnej pozwana zyskała korzyść majątkową w postaci prawa własności przedmiotowego lokalu, a jej zobowiązanie w kwestii spłaty długu, którego zabezpieczeniem rzeczowym jest ten lokal, nie ma skutku w stosunku do banku, wobec którego zobowiązany jest ciągle M. P..

Przyjąć przy tym należało, że pozwana miała wiedzę o tym, że dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Przedmiotowa czynność prawna przyniosła korzyść majątkową pozwanej jako osobie pozostającej w bliskim stosunku z dłużnikiem, dlatego domniemywa się, iż osoba ta wiedziała o świadomym pokrzywdzeniu wierzyciela przez dłużnika (art. 527§3 k.c.). Jak wskazał sam dłużnik, mieszka on razem z będącą jego matką pozwaną, pozostaje na jej utrzymaniu (k.14). Logiczne i zgodne z doświadczeniem życiowym jest zatem ustalenie, że pozwana i dłużnik pozostają w bliskich stosunkach i mają wiedzę o sytuacji finansowej drugiej osoby. Pozwana zaprzeczała takiej wiedzy, ale nie zdołała obalić wskazanego domniemania przez udowodnienie, że mimo stosunku bliskości z dłużnikiem nie wiedziała o świadomości dłużnika pokrzywdzenia wierzycieli i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się o tym dowiedzieć. W istocie – pozwana oprócz zaświadczenia z k.26, nie przedstawiła w sprawie żadnych dowodów na potwierdzenie jej zawartych w odpowiedzi na pozew twierdzeń, gdzie zaprzeczyła w szczególności faktowi osiągnięcia przez nią korzyści majątkowej oraz wiedzy w zakresie zobowiązań podatkowych M. P.. Pomimo wezwania jej do osobistego stawienia się nie stawiała się na rozprawę w dniu 30.12.2013 r. (k.33,34,35), tym samym upoważniając Sąd do przyjęcia niekorzystanych dla niej ustaleń (art. 6 k.c., art. 210 k.p.c., art. 212 k.p.c., 217 k.p.c.).

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy stwierdził wystąpienie w sprawie wszystkich przesłanek z art. 527 k.c. i uznał czynność prawną darowizny dokonaną pomiędzy pozwaną a dłużnikiem M. P. w dniu 20.01.2012 r. za dokonaną za wiedzą pozwanej z pokrzywdzeniem wierzycieli i przez to bezskuteczną w stosunku do powoda, który czynność zaskarżył. O kosztach sądowych orzeczono na mocy art. 98 k.c. – zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu. Pozwana sprawę przegrała, dlatego na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2010 r., nr 90, poz. 594) obciążono ją kwotą 5.416 zł tytułem nieuiszczonej opłaty od pozwu.